

Інформаційна і національна безпека

УДК 328.185:342:351.746

СКУЛИШ Є.Д., доктор юридичних наук, професор,
ІРХА Ю.Б., науковий консультант судді Конституційного Суду України

**ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК КОРУПЦІЇ ТА ЕКСТРЕМІЗМУ:
ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ**

Анотація. У статті висвітлено існуючі взаємозв'язки між проявами корупції та екстремізму. Наголошено, що корупція стала фактором формування та діяльності організованої злочинності, у тому числі міжнародної. Звертається увага на суттєве сприяння корупції в організації різноманітної екстремістської діяльності та її впливу на формування екстремістської поведінки та мислення у деяких громадян. У результаті дослідження виокремлено два основних напрями впливу корупції на появу та поширення екстремізму у суспільстві.

Ключові слова: корупція, екстремізм, міжнародна і національна безпека, організована злочинність, порушення прав і свобод людини

Аннотация. В статье освещены существующие взаимосвязи между проявлениями коррупции и экстремизма. Отмечено, что коррупция стала фактором формирования и деятельности организованной преступности, в том числе международной. Обращается внимание на существенное содействие коррупции в организации разнообразной экстремистской деятельности и ее влияния на формирование экстремистского поведения и мышления некоторых категорий граждан. В результате исследования выделены два основных направления влияния коррупции на появление и распространение экстремизма в обществе.

Ключевые слова: коррупция, экстремизм, международная и национальная безопасность, организованная преступность, нарушение прав и свобод человека

Summary. The article highlights the existing relationship between acts of corruption and acts of extremism. Authors emphasize that corruption has become a factor of formation and activities of organized crime, including international. Attention is drawn to the significant corruption facilitation in the organization of various extremist activity and its influence on the formation of extremist thinking and behavior in some people. The study singled out two main areas of impact of corruption on the appearance and spread of extremism in the society.

Keywords: corruption, extremism, international and national security, organized crime, violation of rights and freedoms.

Постановка проблеми. Поява та розвиток у державі кампаній громадянської непокори (протестів, мітингів, пікетів, страйків, перекриття транспортних магістралей, захоплення адміністративних будинків тощо), а також проявів екстремізму та тероризму завжди пов'язане із наявністю у суспільстві суттєвих політичних, релігійних, соціально-економічних та інших протиріч. Перехід громадян до активної протестної діяльності, у тому числі протиправної, відбувається, як правило, у разі невчасного виявлення та/або невдалого врегулювання органами публічної влади відповідного конфлікту інтересів між різними категоріями осіб. Радикалізація громадян, використання ними екстремістських та терористичних методів і способів відстоювання своїх поглядів та цінностей, захисту прав, свобод та інтересів, як законних, так і вигаданих ними, вказують на невирішені системні проблеми у соціумі, до яких належить, зокрема, корупція.

На нашу думку, корупція не є основною детермінантою екстремізму і його крайньої форми – тероризму, однак вона суттєво сприяє організації різноманітної екстремістської діяльності. За певних умов корупція може мати вплив на формування екстремістських установок у деяких громадян, особливо соціально вразливих.

Результати аналізу наукових публікацій. Дослідження корупції, особливостей її проявів, наслідків та механізмів протидії здійснюється на міжнародному та національному рівні. Цими питаннями займаються універсальні та регіональні міжнародні організації, різноманітні громадські організації, вчені та фахівці з різних галузей знань. Серед вітчизняних вчених-юристів ґрунтовні наукові розробки цих проблем здійснювали Л. Багрій-Шахматов, В. Гарашук, О. Дудоров, О. Калиновський, В. Клименко, М. Коржанський, М. Мельник, В. Навроцький, Є. Невмержицький, В. Сташис, М. Хавронюк, В. Шакур, О. Ярмиш та інші.

У процесі опрацювання наукових робіт, присвячених проблемам протидії корупції, ми виявили недостатнє наукове опрацювання питання впливу корупції на появу та поширення екстремізму у суспільстві. Саме тому це питання і стало предметом нашого наукового пошуку.

Метою статті є висвітлення взаємозв'язку корупції та екстремізму.

Для реалізації вказаної мети необхідно: з'ясувати сутність корупції, виявити зв'язок між корупцією та екстремістською діяльністю; проаналізувати вплив корупції на формування екстремістських установок у індивідів; розробити пропозиції щодо вдосконалення механізмів протидії екстремізму та корупції.

Виклад основного матеріалу. Корупційні прояви відомі з давніх часів. У межах різних історичних епох протидія корупції відбувалася у різних формах – від насильницьких (жорстоких) до ліберальних (гуманних), однак люди досі не перестали вчиняти корупційні правопорушення. Більше того, в окремих державах корупція стала “національною особливістю” як державного управління, так і міжособистісних відносин. Корупція становить загрозу для стабільності, розвитку й безпеки суспільства і держави. Її прояви зсередини підривають існуючі демократичні здобутки, етичні та моральні цінності, руйнують засади ринкової економіки, а також перешкоджають ефективній реалізації та захисту прав і свобод людини і громадянина.

У Кодексі поведінки посадових осіб органів правопорядку, затвердженому Резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 17 грудня 1979 року № 34/169, зазначено, що поняття “корупція” охоплює, зокрема, скоєння певних дій при виконанні обов'язків або у зв'язку з цими обов'язками в результаті прийнятих подарунків, обіцянок чи стимулів або їх незаконне одержання кожного разу, коли має місце така дія або бездіяльність (стаття 7) [1].

Відповідно до Закону України “Про запобігання корупції” від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII корупція визначається як використання особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, уповноваженій на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [2].

На думку П. Добродумова, корупція – це симптом того, що в системі державного управління існують серйозні дефекти. Державні інститути, створені для регулювання

взаємовідносин між громадянином і державою, замість цього використовуються для особистого збагачення і надання пільг корумпованим господарюючим суб'єктам. Ціновий механізм, який повинен бути джерелом економічної ефективності, стимулятором економічного зростання, може – у формі хабара – підірвати легітимність і ефективність державної влади.

Дослідник справедливо наголошує, що корупція як соціальне явище притаманна усім без винятку державам світу, вона є невід'ємним атрибутом публічної влади. Це явище існувало, існує і буде існувати, доки існує держава та публічна влада. Відмінність різних держав полягає не у наявності чи відсутності корупції як такої, а в її масштабах, характері корупційних проявів, впливу корупції на економічні, політичні, правові та інші соціальні процеси [3, с. 51-52].

За твердженнями професора М. Мельника корупція, характеризує основні соціальні процеси, які відбуваються в державі та суспільстві і відображає найбільш значущі для держави й суспільства проблеми. У корупції проявляється неефективність влади й економіки, недосконалість найбільш важливих державних та суспільних інститутів. У країнах, де корупція набуває значного поширення і суттєвого впливу на соціально-економічні процеси, вона із соціальної аномалії (патології) поступово перетворюється на звичайний спосіб вирішення проблем, стає нормою функціонування влади і стилем життя значної частини громадян. Корупція як соціальне явище існує в певних інституціональних рамках, у яких відбувається взаємовплив між нею та економічними, політичними, правовими, соціальними процесами [4, с. 10].

Виникнення і зростання корупції, як вважає В. Мартиновський, відбувається в певному соціальному середовищі, що створює для неї сприятливі умови. Загальною умовою її розвитку є перебування держави в перехідному етапі, що являє собою якісні зміни соціальних, політичних та економічних інститутів і зв'язків. Зміна пріоритетів, норм і цінностей, що виступають у ролі критеріїв оцінки будь-якого соціального явища чи поведінки членів суспільства, призводить до формування в суспільстві різних точок зору. Влада як засіб управління переходить від однієї керівної соціальної групи до іншої, між ними виникає боротьба за панівне соціальне становище. Державна влада і право стають для керівників засобом нав'язування власної волі. У зв'язку з цим, такі риси перехідного періоду, як слабкість державної влади та соціального контролю, загострене соціальне протистояння, відсутність ефективної правової системи якісно характеризують середовище, де виникає і розвивається корупція [5, с. 52].

Загальновідомо, що на сьогодні корупція вже давно вийшла за межі державних кордонів, вона почала суттєво впливати на міжнародні та міждержавні відносини, спотворюючи їх сутність. В окремих випадках корупція відіграє значну роль у сприянні в організації, скоєнні та приховуванні різних злочинів. Крім того, корупція стала фактором формування та діяльності організованої злочинності, у тому числі міжнародної.

Наведене не могло залишитися без уваги та реагування з боку міжнародних організацій, які сформувавши універсальні антикорупційні стандарти з метою захисту прав і свобод людини і громадянина, а також найважливіших людських здобутків і цінностей.

Так, Організація Об'єднаних Націй (далі – ООН) від 31 жовтня 2003 року ухвалила Конвенцію проти корупції, в якій закріпила, що кожна Держава-учасниця, згідно з основоположними принципами своєї правової системи, розробляє й здійснює або проводить ефективну скоординовану політику протидії корупції, яка сприяє участі суспільства і яка відображає принципи правопорядку, належного управління

державними справами й державним майном, чесності й непідкупності, прозорості й відповідальності (стаття 5) [6].

Генеральна асамблея ООН Резолюцією від 17 грудня 1979 року № 34/169 затвердила Кодекс поведінки посадових осіб органів правопорядку, Резолюцією від 12 грудня 1999 року № 51/59 схвалила Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб, а Резолюцією від 16 грудня 1996 року № 51/191 – Декларацію про боротьбу з корупцією та хабарництвом у міжнародних комерційних операціях. Крім того, на VIII Конгресі ООН з запобігання злочинності було ухвалено Резолюцію “Практичні заходи боротьби з корупцією” від 7 вересня 1990 року.

У межах Ради Європи прийнято Кримінальну конвенцію про боротьбу з корупцією від 27 січня 1999 року, Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією від 15 травня 2003 року та Цивільну конвенцію про боротьбу з корупцією від 4 листопада 1999 року, в якій закріплено що “корупція” означає прямі чи опосередковані вимагання, пропонування, дачу або одержання хабара чи будь-якої іншої неправомірної вигоди або можливості її отримання, які порушують належне виконання будь-якого обов’язку особою, що отримує хабара, неправомірну вигоду чи можливість мати таку вигоду, або поведінку такої особи (стаття 2) [7].

До того ж, під егідою Ради Європи у 1998 році утворено Групу держав по боротьбі з корупцією (GRECO), метою діяльності якої є удосконалення компетентності її членів у боротьбі з корупцією для вжиття заходів через динамічний процес спільного оцінювання методів проведення та однакового впливу згідно з їхніми зобов’язаннями в цій сфері.

Незважаючи на загально визнану необхідність запобігання корупційним правопорушенням, створення національних та міжнародних механізмів боротьби з ними, у багатьох державах масштаби корупції суттєво не зменшились. Прояви політичної, ділової, соціальної та побутової корупції не зустрічають дієвих контрзаходів. Значна кількість пересічних громадян, підприємців, чиновників, політиків публічно засуджують ці прояви, однак у повсякденному житті їм реально важко відмовитись від переваг, які вони отримують завдяки корупційним діям.

У 2016 році у Великій Британії (м. Лондон) відбувся антикорупційний саміт, на якому було ухвалено Декларацію по боротьбі з корупцією та відповідне комюніке, в якому зазначено, що корупція є джерелом багатьох світових проблем. Вона підриває довіру суспільства до державної влади, нівелює принцип верховенства права, а також може призвести до невдоволення суспільства на політичному й економічному ґрунті, яке, у поєднанні з іншими факторами, може стати поштовхом до насильницького екстремізму [8].

Генеральний Секретар ООН Пан Гі Мун, представляючи на Генеральній Асамблеї ООН свій “План дій щодо попередження войовничого екстремізму”, підкреслив, що войовничий екстремізм, як правило, процвітає в умовах відсутності демократії, неефективного управління, корупції та безкарності держави або її представників у випадку протиправної поведінки [9]. За даними Агентства США з міжнародного розвитку повсюдна корупція і безкарність еліт є однією із семи політичних умов, які зумовлюють екстремізм [10, с. 27].

На нашу думку, можна виокремити два основних напрями впливу корупції на появу та поширення екстремізму у суспільстві.

По-перше, корупційні прояви руйнують мораль, породжують соціальну нерівність та несправедливість. Бажання відновити і захистити зневажені цінності є рушійною силою для використання окремими особами, як правило молоддю, насильницьких, у тому числі екстремістських, способів і методів боротьби з корупціонерами та

корупційним політичним режимом, особливо у випадках неефективності систем державного управління і правосуддя, занедбаності соціальної інфраструктури, низьких соціальних стандартів, відсутності прозорих та зрозумілих соціальних ліфтів, моделей успішного будівництва своєї кар’єри тощо.

Британські експерти у своїх дослідженнях наголошують, що системна корупція, кумівство і патримоніальне управління є основою багатьох соціально-економічних і політичних чинників екстремізму, зокрема у країнах Північно-Східної Африки. Фахівці зазначають, що у державах цього регіону відбувається підрив розвитку національної економіки через істотне розкрадання або нецільове використання бюджетних коштів. Внаслідок корупції мільйони людей щоденно стикаються з насиллям, дискримінацією та несправедливістю, відбуваються обмеження (де-юре і де-факто) громадянських і політичних прав і свобод, процвітає безкарність та асиметричність влади держави та політичної еліти.

У державах, де обмежено або заборонено громадянську і політичну активність суспільна напруженість буде знаходити своє зовнішнє вираження в інших формах, які спричинятимуть як насильницькі, так і ненасильницькі наслідки. Експерти стверджують, що соціально-політична маргіналізація, безправність, обмежена економічна мобільність, відносна депривація, систематична корупція та обмежені можливості для правового захисту (політичного чи інституційного) не є достатніми факторами для поширення насильницького екстремізму на індивідуальному рівні у країнах Північно-Східної Африки.

Агресивна (екстремістська) поведінка особи обумовлена поєднанням її індивідуальних особливостей, здібностей, психологічних схильностей, взаємовідносин з соціальними, політичними та економічними чинниками. При цьому вирішальною умовою такої поведінки є ступінь наблизеності індивіда до екстремістів та їх угруповань. Люди, які поділяють певну екстремістську ідеологію, можуть відгукнутися на заклики екстремістів щодо насильницького способу досягнення соціальних і політичних цілей. Крім того, вербування нових членів відбувається на основі соціальних, фінансових і матеріальних стимулів, які щедро надаються або обіцяються лідерами екстремістів [11, с. 10].

Екстремістська діяльність, зумовлена обуренням корупцією і безкарністю корупціонерів, може бути спрямована проти: конкретних осіб або груп, які розглядаються як символи існуючої корупції; чиновників чи органів публічної влади, яких звинувачують у власних етичних недоліках та/або у тому що вони не хочуть протидіяти корупції; проти суспільства, яке вважається корумпованим і причетним до збереження несправедливості; держав, цивілізацій (Захід, США, Європа), які розглядаються як такі, що підтримують корумповану систему і є частково відповідальними за усвідомлений моральний занепад системи [10, с. 39].

По-друге, толерантне становлення людей до корупції у поєднанні з різноманітними факторами, які сприяють появі та поширенню корупції у суспільстві, дозволяє екстремістам, їх угрупованням користуватись послугами корупціонерів для приховування своєї протиправної діяльності, зміцнення інституційної спроможності, а також зайняття посад в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, чи іншого проникнення у легальні сфери суспільного життя.

У таких випадках екстремістські угруповання набувають ознак, які притаманні організованій злочинності, більше того, вони можуть поєднувати екстремістську діяльність із скоєнням злочинів загально кримінальної спрямованості. Існує інформація, що окремі екстремістські угруповання володіють сучасними засобами зв’язку та

шифрування передачі даних, спеціальними технічними засобами негласного отримання інформації, застосовують у своїй роботі агентурні і контрагентурні методи, знайомі із особливостями оперативно-розшукової та контррозвідувальної діяльності тощо. Наведене, у поєднанні з “корупційним прикриттям”, суттєво ускладнює здійснення ефективних антиекстремістських заходів, а в деяких випадках взагалі зводить все нанівець.

За твердженнями С. Грачова та А. Морозової, корупція в органах державної влади, особливо у правоохоронних структурах, є сприятливим середовищем для розвитку екстремізму. З одного боку, корупція є причиною виникнення екстремізму, а з іншого – невід’ємною умовою його існування. Дослідники звертають увагу на те, що, не подолавши корупцію, неможливо очікувати серйозних успіхів у справі боротьби з екстремізмом та тероризмом [12, с. 20].

Прояви корупції в органах публічної влади, як слушно зазначає М. Каратаєв, є фактичним перенесенням ринкових механізмів у сферу державного управління, що є неприпустимим як по суті, так і відповідно до закону. В умовах, коли повноваження окремих чиновників (військових, депутатів чи суддів) на ухвалення владно-управлінських рішень купуються і продаються, як звичайний товар, навіть ідеально організована система безпеки не гарантуватиме ефективного захисту від загроз екстремістського й терористичного характеру [13, с. 11].

Вже ні для кого не є таємницею, що екстремістські угруповання, особливо міжнародні, мають у своєму розпорядженні достатні фінансові ресурси, акумульовані внаслідок привласнення чужого майна, незаконної торгівлі зброєю, наркотиками, людьми, а також природними ресурсами. Крім того, частина коштів надходить від “податків і зборів” з населення на підконтрольних територіях, законних операцій, а також від “благодійників”. Отримані кошти вони спрямовують на різні цілі, у тому числі на налагодження корупційних зв’язків з “потрібними” людьми.

Ми вважаємо, що лідери екстремістських організацій через різні корупційні схеми мають можливість організувати “співпрацю” з окремими представниками органів державної влади та органів місцевого самоврядування, у тому числі співробітниками і керівниками правоохоронних органів, суддями, працівниками апаратів судів, а також із лідерами та членами політичних партій, громадських організацій, керівниками і працівниками підприємств, установ, організацій різної форми власності тощо.

Результатом налагодження екстремістами корупційних зв’язків з представниками правоохоронних і контролюючих органів є те, що останні “заплющують очі” на порушення національного законодавства у сферах дозвільної, міграційної, митної, податкової, регуляторної, реєстраційної політики тощо. У такий спосіб екстремісти полегшують собі шляхи переходу через державні кордони, придбання зброї, боєприпасів, вибухових речовин, транспортних засобів, об’єктів нерухомості, іншого майна, здійснення підприємницької діяльності, а також отримання послуг, необхідних для здійснення різних екстремістських та/або терористичних актів.

Існують випадки, коли за матеріальну винагороду лобіюються інтереси екстремістів під час законодавчої, нормотворчої та правозастосовної діяльності. Крім того, їм може незаконно надаватися інформація з обмеженим доступом (секретна, службова, конфіденційна), що дає їм можливість більш якісно планувати свою протиправну діяльність, уникати юридичної відповідальності чи ухилятися від переслідувань з боку судових та правоохоронних органів.

Завдяки корупційній складовій екстремістські організації мають можливість знаходити підтримку своїх дій в засобах масової інформації, політичних партіях, як

правило тих, які не представлені у парламенті, та громадських організаціях. Це робиться з метою розширення соціальної бази екстремістів, посилення їх політичного впливу на місцевому та загальнодержавному рівні, формування майбутнього електорату.

Вважаємо за необхідне звернути увагу на те, що необхідність боротьби з корупцією використовується екстремістськими організаціями, особливо релігійними, для пропаганди своїх деструктивних ідеологій.

Так, в багатьох економічно нерозвинутих країнах Африки та Близького Сходу корупція є надзвичайно поширеною, що стало головною причиною фрустрації арабської спільноти. Радикальні екстремісти, у тому числі з “Аль Каїди”, використовують заклики до боротьби з корупцією для того щоб поставити під сумнів існуючу державну владу та захопити її у відповідних країнах [14, с. 306]. Самопроголошена “Ісламська держава” у такий спосіб набирає новобранців та збільшує кількість своїх прихильників в Іраку, Пакистані, Центральній Азії, зоні “Сахелю”, Західній Африці. Представники радикального ісламістського угруповання “Боко Харам” у своїй агітації стверджували, що їхня конституція базуватиметься на ісламській системі цінностей, тому корупція зникне, а суспільство буде правовим і справедливим [15]. Згідно соціологічних опитувань у Нігерії, саме корупція сприяє “Боко Харам” вербуванню послідовників та радикалізації громадян. Про це стверджували 70 % опитаних у штаті Сокото, та 67 % респондентів у штаті Кано. Духовні лідери екстремістів у своїх проповідях наголошують на значній корумпованості влади та її небожественному походженні. Зазначене знаходить підтримку у збіднілої, відчуженої і безробітної північної мусульманської молоді [16, с. 5].

У Дагестані та інших республіках Північного Кавказу Російської Федерації, як зазначають В. Дзидзоев та Н. Левченко, у пострадянський час набули широкого поширення серйозні і небезпечні негативні явища, проти яких рішуче почали боротися ваххабіти. На тлі масового зубожіння значної частини населення цих республік, жадібності багатьох керівників, які розбагатіли в результаті “прихватизації”, корупції в усіх ешелонах влади, наркоманії, пияцтва, проституції, явного порушення соціальної гармонії, масового безробіття та інших негативних явищ, вчення “ваххабізму” знайшло чимало своїх прихильників [17, с. 154].

У середині 1990-х років лідери “Талібану” використовували гасла, що вони незаплямовані корупцією та можуть забезпечити законність, порядок і фізичну безпеку громадян. На тлі багаторічного грабування та експлуатації афганського населення військовими та чиновниками це спрацювало. Талібам вдалося взяти під контроль значну частину території Афганістану. Аналогічно відбулося і в Сомалі, де “Союз ісламських судів” отримав підтримку у населення, яке було виснажене багатьма роками війни, корумпованістю польових командирів і прагнуло безпеки і справедливості [10, с. 40-41].

Взаємозв'язок корупції та екстремізму простежується не тільки у нерозвинутих країнах Африки чи Близького Сходу.

За твердженнями експертів, теракти, які були скоєні у Бельгії у 2016 році, підтвердили, що терористичні мережі глибоко прижилися у цій країні. Це стало можливим через існуючі системні проблеми державного управління, зокрема: 1) корупцію і непотизм у державній службі, які призвели до відсутності довіри до поліції і судової системи; 2) фрагментацію поліції та муніципальної влади; 3) толерантність до дрібної злочинності. Тривала напруженість між різними мовними групами (більше 30 років) та необхідність знаходження компромісу виснажили центральну владу. Брюссель не в змозі на достатньому рівні профінансувати заходи щодо недопущення ісламської радикалізації, наприклад у тюрмах [18].

Експерти Фонду Карнегі встановили взаємозв’язок між корупцією та насильство на підставі аналізу Індексів поширення цих явищ у світі (див. Рис. 1 та 2). Вони дійшли висновку, що держави, де процвітає корупція, страждають від соціальних конфліктів та кризи державного управління. Дослідники звертають увагу на те, що двадцять п’ять країн, які займають останні місця у Індексі сприйняття корупції, становлять серйозну загрозу для міжнародної безпеки. Це зумовлено зокрема тим, що ці держави є ареною заколотів, а на їх території знайшли притулок різні екстремістські угруповання [19].

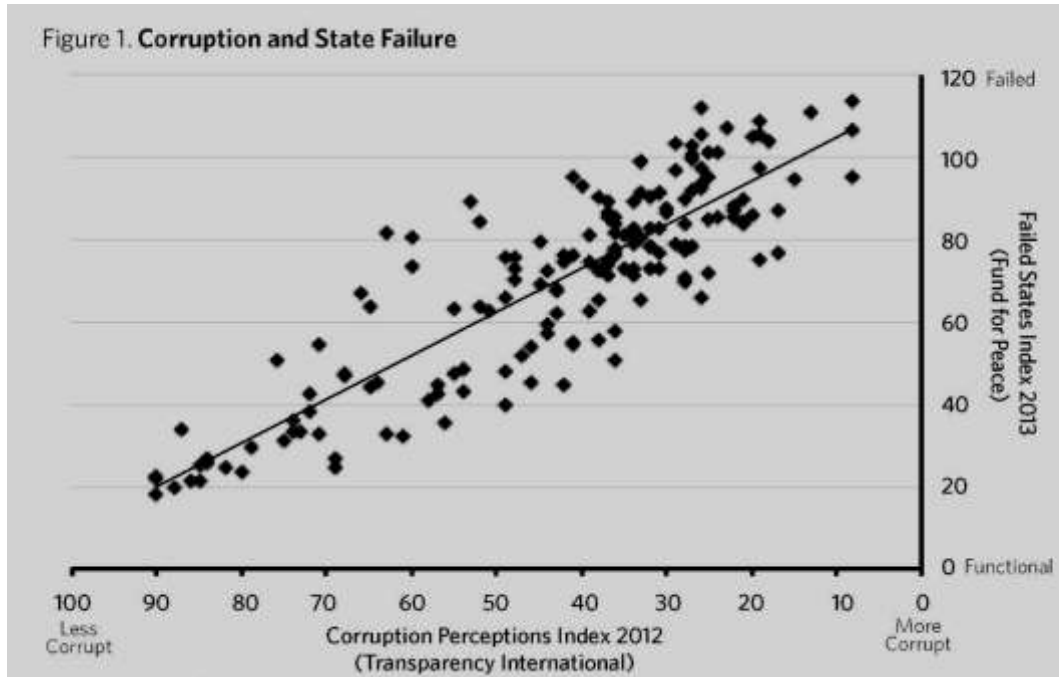

Рис. 1

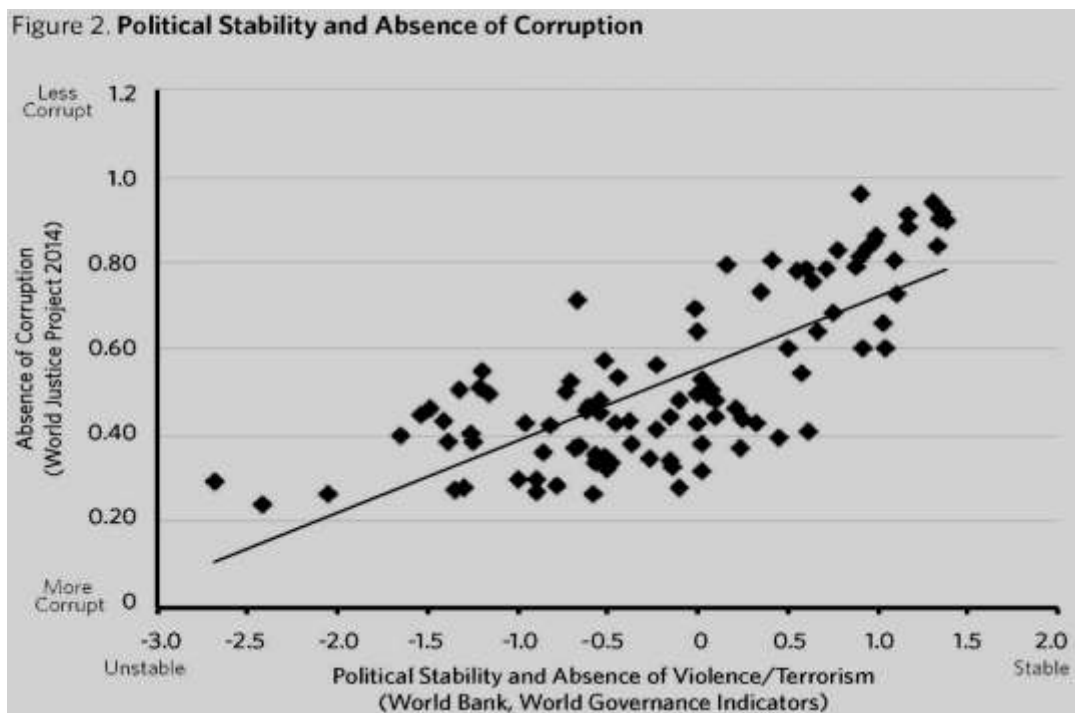

Рис. 2

Проблеми поширення корупції та екстремізму актуальні для всіх без винятку держав. У світі не існує універсальних механізмів протидії цим негативним явищам. У кожній державі корупція та екстремізм, поряд із загальними ознаками, мають національні особливості, які зумовлені історичним розвитком відповідного суспільства. Ми переконані, що протидія корупції та екстремізму має здійснюватися за такими основними напрямками:

1) перегляд та удосконалення законодавства з метою створення належних умов для функціонування механізму держави, відновлення або збільшення довіри громадян до органів публічної влади, їх посадових та службових осіб. Громадяни мають бути впевнені, що держава забезпечить всебічний захист та відновлення їх прав, свобод та законних інтересів, у випадках будь-яких порушень чи протиправних посягань;

2) усунення адміністративних бар'єрів та створення фінансово-економічних умов для реалізації економічно-активним населенням на практиці своїх здібностей, знань, вмінь, навичок у різних сферах суспільного життя;

3) розробка та впровадження загальнодержавних, регіональних та місцевих програм по зменшенню безробіття, а також фізичного, інтелектуально-творчого і духовно-морального розвитку представників різних соціальних груп. Вироблення дієвих механізмів державного та громадського контролю за виконанням цих програм;

4) виділення достатніх кадрових, матеріально-технічних і фінансових ресурсів для суб'єктів протидії корупції та екстремізму з метою розроблення сучасних методик пошуку, виявлення, фіксації та нейтралізації відповідних правопорушень;

5) посилення прикордонного та міжнародного співробітництва з метою обміну досвідом та недопущення утворення транскордонних організованих злочинних угруповань.

На нашу думку, протидію корупції та екстремізму необхідно здійснювати з урахуванням демократичних норм та принципів. При цьому силові та несилові методи і способи боротьби мають застосовуватися до всіх суб'єктів права без винятку. У разі вибіркового переслідування винних осіб, призначення окремим з них надто м'яких покарань, що не відповідають тяжкості скоєних правопорушень, поганій профілактики правопорушень та некваліфікованого правового виховання населення, особливо молоді, досягнути бажаних результатів буде неможливо.

Наприкінці дослідження вважаємо за необхідне звернути увагу на проблему корупції в Україні. Відповідно до “Індексу сприйняття корупції 2016”, підготовленого Міжнародною неурядовою організацією Transparency International, Україна, поряд з Казахстаном, Іраном, Непалом та Росією, посідає 131 місце з 176 за рівнем корупції [20].

Вивчення проблем корупції дало змогу В. Гаращуку здійснити узагальнену класифікацію негативних наслідків цього явища для України, а саме 1) неефективне використання державних коштів та ресурсів; 2) неефективна зовнішня і внутрішня економічна політика; 3) втрата податків, інших надходжень до державного бюджету (шляхом їх прямого розкрадання або “узгодженого” недоотримання); 4) гальмування шляхом установаження надуманих перешкод розвитку бізнесу; 5) уповільнення ефективності роботи державного апарату в цілому; 6) неефективне використання знань та умінь людини, які замість того, щоб займатися справою, вимушені долати штучні бюрократичні перешкоди; 7) зниження якості управлінських послуг (у тому числі навмисне, задля провокування сплати за безоплатну послугу); 8) зниження інвестицій, уповільнення економічного зростання; 9) розорення приватних підприємців; 10) посилення організованої злочинності, яка часто “кришується” корумпованими високопосадовцями; 11) зростання соціальної нерівності; 12) зuboжіння населення;

13) зменшення народжуваності через матеріальні й інші складнощі у вихованні дітей;
14) деформація суспільної моралі [21, с. 35-36].

Очевидно, що суттєві проблеми, які існують у суспільстві та у державному управлінні внаслідок корупції, створюють сприятливі умови для зародження чи інспірування серед українського населення екстремістських ідеологій та активізації екстремістської діяльності. Ми вважаємо, що протидія корупції та екстремізму в Україні має відбуватися комплексно із поєднанням можливостей держави та громадянського суспільства. При цьому суб'єктам боротьби з цими явищами необхідно враховувати факт збройної агресії проти України, анексію Автономної Республіки Крим та міста Севастополь, і тимчасову окупацію окремих районів Донецької та Луганської областей. Заходи щодо протидії корупції та екстремізму мають відбуватися у межах єдиного стратегічного задуму щодо відновлення суверенітету та територіальної цілісності України.

Висновки.

Загальновідомо, що неможливо побудувати суспільство в якому люди не вчинятимуть правопорушень. Прояви корупції та екстремізму будуть завжди мати місце у житті людства. У зв'язку з цим дуже важливо, щоб їх масштаби були незначними і не підтримувались домінуючою частиною населення. В еліти, середнього класу та незаможних верств населення мають виробитися внутрішні установки на засудження і відторгнення корупційної та екстремістської діяльності. Люди мають бути впевнені, що їхня безпека та благополуччя можуть бути досягнуті у законний спосіб без зловживання владою та службовим становищем, неправомірним застосування насилля до інших. Саме на досягнення такого результату необхідно спрямовувати зусилля під час протидії корупції та екстремізму.

Використана література

1. Кодекс поведінки посадових осіб органів правопорядку : Резолюція Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 17.12.79 р. № 34/169. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_282
2. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.14 р. № 1700-VII. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/print1456324320008262>
3. Добродумов П.О. Корупція як явище соціально-політичного життя історії / П.О. Добродумов / Аспекти регіональної модернізації : медіа, громадські ініціативи, приватний сектор. – Суми : ВАТ “Сумська обласна друкарня”, видавництво “Козацький вал”, 2005. – С. 51-58.
4. Мельник М.І. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : 12.00.08 / М.І. Мельник. – К., 2002. – 31 с.
5. Мартиновський В.В. Причини та умови виникнення корупції в державному механізмі / В.В. Мартиновський / Корупція в Україні : питання протидії ; за заг. ред. В.М. Гаращука. – Х.: ФОП Панов А.М., 2015. – С. 41-54.
6. Проти корупції : Конвенція Організації Об'єднаних Націй від 31.10.03 р. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_c16/print1445948204946821
7. Про боротьбу з корупцією : Цивільна Конвенція Ради Європи від 04.11.99 р. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_102/print1445948204946821
8. Anti-Corruption Summit London 2016 : Communiqué 12 May. – Режим доступу : https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/522791/FINAL_-_AC_Summit_Communique_-_May_2016.pdf

9. Пан Ги Мун представил Генеральной Ассамблее ООН “План действий по предупреждению воинствующего экстремизма”. – Режим доступа : <http://www.un.org/russian/news/story.asp?NewsID=25249#.WDSH1TtHx>

10. Guide to the drivers of violent extremism. – Режим доступа : http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/pnadt978.pdf

11. Eelco Kessels, Tracey Durner, Matthew Schwartz. Violent Extremism and Instability in the Greater Horn of Africa. An Examination of Drivers and Responses, April 2016. – Режим доступа : http://www.globalcenter.org/wp-content/uploads/2016/05/GCCS_VIOLENT-XTREMISM_low_3.pdf

12. Грачев С.И., Морозова А.С. Детерминирующие факторы в превенции коррупции, терроризма и экстремизма среди студенческой молодежи на протяжении новейшей истории // Вестник ННГУ им. Н.И. Лобачевского. – 2015. – № 2. – С. 18-22.

13. Каратаев М.В. Коррупция как причина, условие и сопутствующий фактор российского терроризма / Дайджест-финансы. – 2012. – № 7. – С. 9-18.

14. J. Scott Carpenter, Matthew Levitt, and Michael Jacobson. Confronting the Ideology of Radical Extremism. – Режим доступа : <http://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/ope ds/4aca6941f0ec7.pdf>

15. Sarah Chayes. Corruption : Violent Extremism, Kleptocracy, and the Dangers of Failing Governance. – Режим доступа : <http://carnegieendowment.org/2016/06/30/corruption-violent-extremism-kleptocracy-and-dangers-of-failing-governance-pub-63982>

16. Freedom C. Onuoha. Why Do Youth Join Boko Haram?. – Режим доступа : http://www.usip.org/sites/default/files/SR348-Why_do_Youth_Join_Boko_Haram.pdf

17. Дзидзоев В.Д. Сепаратизм, терроризм и экстремизм на Северном Кавказе : политико-правовой анализ / В.Д. Дзидзоев, Н.Н. Левченко. – Владикавказ : Ир, 2008. – 288 с.

18. Tim King. Brussels attacks: Belgium, corrupt and fragmented, is a breeding ground for extremism. – Режим доступа : <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/ belgium/12201246/Brussels-attacks-Belgium-corrupt-and-fragmented-is-a-breeding-ground-for-extremism.html>

19. CORRUPTION The Unrecognized Threat to International Security / Carnegie Endowment for International Peace, 2014. – Режим доступа : http://carnegieendowment.org/files/corruption_and_security.pdf

20. CORRUPTION PERCEPTIONS INDEX 2016 / Transparency International. – Режим доступа : https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2016

21. Гаращук В.М. Становлення корупційних відносин в Україні / В.М. Гаращук / Корупція в Україні : питання протидії ; за заг. ред. В.М. Гаращука. – Х. : ФОП Панов А.М., 2015. – С. 8-40.

~~~~~ * * * ~~~~~